

MR. DIKSHIT

Mr. Dikshit saabus Tallinna ühel meie jaoks väga kuumal juulipäeval. Ta tuli Riist rongiga ja jõudis päralt varahommikul. Ta oli meie külaline, ja mina, töö, puhkuse, lõõtsutav ning trafaretne, olin tema vastuvõtja.

Seisin perroonil, õige vaguni juures, vaatasin kohalejõudnud reisijaid ja tuletasin meelde oma passiivse inglise keele hapraid tervituslauseid. Lõpuks ilmus vagunist tamburisse tumesinises ülikonnas väike vanem härra. Oma suurt labast kartongkohvrit vagunist välja upitades vaatas ta süvenenult jalge ette, perrooni äärde vaguni alla. Pime õline kuristik lahutas teda Tallinnast, ta vaatas sinna paar pikka hetke, umbusklikult, kuid agressiivselt. Astusin juurde, võtsin kohvrist kinni ja tõmbasin enda kätte.

«Hellou!» ütles mister Dikshit ja lõi pilgu üles. Tema selja tagant näeratas leebelt, emalikult ja loomulikult õrnas blaseerumusvines noor neiu, tõlk, kes saatis vanahärrat ringreisil mööda väikesi nõukogude vabariike.

Tõlk Nataša lükkas vanahärrat kergelt õlast, too tegi otsustava sammu ning me olimegi kolmekesi koos ja asusime orienteeruma keeltes, mida oskasime rääkida, tahtsime rääkida ja suutsime rääkida.

Ma olin võrdlemisi noor, võtsin oma ülesannet tõsiselt, ehkki ei teadnud lõpuni, milles see seisnes. Ma aimasin, et võõras linnas on üks sealne vastuvõtja tulnukale midagi väga olulist. See on maja, kes kõnnib, hotell, kes räägib, pood, mis tuppa tuleb, auto, kes viina joob, kallis sõber, kelle vastu pole mingeid kohustusi. Püüdsin seda kõike olla, ning ühtlasi võimalikult kiiremini endale selgeks teha, millist neist variantidest mu seekordne külaline kõige rohkem loodab minus peituvat.

Sõitsime vaksalist hotelli. Tee peal viipasin paremale ja vasakule, katkudes selgitada, kus liigume, kuhu jääb linn, kuhu meri. Laususin, et neil vedas ilmaga. Hindu kiskus särgimansette pikalt kuuekäistest välja ja noogutas kiirete nõksuvate pealiigutustega.

Hotellis, registreerimisformaalsustega kiiresti hakkama saanud, saatsin nad liftiukseni. Leppisime kokku kohtumise kellaaajas, vajutasin mällu hindu soovid ning läksime lahku.

Päike tõusis kõrgele taevasse, linn oli tuline ja umbne ning ma tänasins saatust, et on selline päev ja loodetavasti ka järgmised päevad, sest mulle piisas paarist sügisest nädalast, mil pidin lõunamaalastele (bulgaarlane, kataloonlane) selgitama, et meil tuleb igal aastal talv, et meil sajab talvel lund, mis jääb püsima. (Kas palju lund? kui kaua see kestab? kui külm on? kas tõesti? küsiti minu käest siis ja ma ei suutnud neile selgeks teha, mis tähendab elamine keset lund ja pakast novembrist aprillini. Ma ei suutnud neile selgitada viit kuud eestlase eksistentsi kaheteistkümnest, nii et nad sellest päriselt oleksid aru saanud, ja see tähendas,

et ma ei suutnud neile lõplikult selgitada meie eksistentsi kui sellist. Ma ei tahtnud, et see korduks.)

Nüüd jäi mul kaks tundi lahtist aega. Läksin baari kohvi jooma ja pirkaid sööma ning mõtlesin hindu kollakaspruunist nahast. Nahk ja lumi. Keset kuuma suve, kui sõbrad puhkasid Väinamere saartel ja sisemaa padrikute ning raiesmike keskel, olin taas olukorras, kus ees ootasid päevad, mil elu tundub irreaalne, mil ise oled kohaliku kõndiva, häälitseva riigi funktsioonis ja suhtled kaugelt saabunud kõndiva ja häälitseva linna, riigi, maaga. Ma ei teadnud, kas jõuame oma suhtlemistes sinna maani, et meist saavad jälle inimesed, või jääme sümboliteks. Aega oli vähe, ja see ei sõltunud ainult minust. Ma ei teadnud, et hindust haritlasel oli minu jaoks üllatusi varuks. India üllatas Eestit ja läks taas rongi peale.

Programm oli lihtne ja tavaline. Pidime sõitma linnas ringi, vaatama Lauluväljakut, Toompead, vanalinna ülevalt, siis vanalinna seal sees olles, kirikuid seest ja väljast. Külaline pidi viibima ametlikul vastuvõtul. Külalist pidi sõidutatama Vabaõhumuuseumi. Külaline pidi kuulda saama jutte kultuurist, fakte ajaloost, legende ja lihtsalt väljamõeldisi. Külaline pidi saama, mida tahtis ja mida tuli otsima.

Istusin autos hotelli ees ja ootasin. Nad tulid uksest välja, Nataša pea võrra pikem ning nelikümmend aastat noorem. Mr. Dikshit oli selga pannud teise ülikonna, see oli rohekas ja kuldsete niitidega ja ta läigahtas selles vahetevahel nagu suitsuräim.

«Suurepärane hotell,» ütles mr. Dikshit, «puhas hotell. New Yorgi hotellide parimal tasemel,» ütles ta. Tema kõne oli kiire ja pilk elav. Kartsin, et mu ingliskeelsed laused tulevad suust soomeliku aeglusega, ning vastasin vene keeles. Nataša tõlkis ja ütles siis mulle:

«Kas te saate hästi aru? Nii et ma tagasi tõlkima ei hakka.»

Vastasin, et saan aru. Saan, ja kui ei saa, siis küsin tema käest. Olime kokku leppinud.

Toompeal püüdsin külalisele selgitada linnaehituse kunagisi põhimõtteid ja vanalinna säilimise põhjust.

«Kas seal on meri?» kiikas mr. Dikshit kõige linnapoolsema vaateplatvormi äärest vasakule. «Kas seal on Soome? Kus on Soome?»

«Kui läheme teisele poole, siis näitan,» ütlesin.

Mr. Dikshit jäi vait, vaatas tungival pilgul linna katustele ja hüüdis siis innukalt:

«Kas näete, seal on hotell! Oo!»

Noogutasin.

Vaateplatvormil oli ka ametlik fotograaf, kes seisis oma kolmjala kõrval. Mr. Dikshit märkas teda ja soovis, et meid kolme pildistataks. Andsin ta palve edasi. Fotograaf solvus ja ütles, et tema pildistab ainult gruppe.

«Oh, I see,» ütles hindu ning küsis minu käest, kas saaks kohtuda meie indoloogidega. Selgitasin, et see on mõeldav, kuid meil on lühike suvi (ikkagi!) ja et kõik on puhkusel, linnast ära, maal, kättesaamatud. «Ma proovin, teen kõik, mis võimalik,» lisasin.

Jalutasime teisele poole, et vaadata merele. Kitsail tänavail, munakividel astus mr. Dikshit ettevaatlikult, kartes tasakaalust välja minna või komistada. Ta käis, pilk maas, ja ma ei saanud talle midagi näidata. Hakkasin jutustama legende, mis Tallinnaga seotud. See huvitas teda, isegi väga. Kui olime jõudnud Toomkiriku taha, jäi ta seisma ja vaatas mulle suhu. Ma jutustasin parajasti, et Ülemiste järves elab hall vanamees, kes

linna uputada tahab, kuid see ei õnnestu, sest kõik selle linna elanikud teavad, mida vastata, kui tuleb hall taat ja esitab oma küsimuse.

«Oo, see on suurepärane,» ütles hindu. «See on väga stiilipuhas legend.» Ja luges üles analoogiaid, mida ta teadis. Ta klassifitseeris legendi, võttis taskust märkmiku ja kirjutas sinna mõned märksõnad. Muu teda selleks korraks enam ei huvitanud. Ei vaated Snelli tiigile, vaksalile, merele, kaugusse. Ta mõtiskles äraoleva pilguga rinnatise ääres ja küsis siis minu käest, kas eestlastel on ka rahvusjooke. Rääkisin kõik, mis teadsin eestlaste joovastavate jookide valmistamise harjumustest. Mr. Dikshiti tähelepanu tõmbasid endale veinid. Tükk aega kirjeldasime Natašaga talle, mis on punane sõstar ja mis on must sõstar.

«Kust saab mustsõstraveini?» küsis hindu.

Alustasin uuesti, seletades, et seda tehakse kodudes.

«Kas me ei võiks minna mõnda kodusse?» küsis hindu.

«Praegu on suvi, marjad alles valmivad, läheb mitmeid kuid, oh, veel enam, enne kui mahl lõpuks käärinud on, nii et seda veiniks võib nimetada,» leidsin kõige diplomaatlikuma vabanduse.

Mr. Dikshit lõpetas selle teema, kuid sügav erutus oli tõusnud ta silmisse ja ma nägin neis halli vanamehe ning mustsõstraveini vastuhelki. Kaks suurt uudist olid rabanud teda sellel väikesel maanurgal juba esimese poole päeva jooksul ning ta tahtis vastukinki teha.

«*Namaste*,» tänas ta mind, seejuures kummardades, peopesi vastastikku pannes, ning puudutas põialdega oma ninaotsa. Nataša naeratas.

Kauged maad on tulnud minu juurde, mõtlesin lollilt ja kurvalt, on tulnud, aga mina pole võrdväärne partner. Mul on varuks veel mõned kunstlegendid ja keskaegsed müürinurgad. Ei tea, mis saab. Ma ei julgenud küsida tänamisviisi tähendust, mul oli tunne, et ta lahkub meilt siis sekundipealt, sest kes tohiks olla teadmatu vana suure kultuuri kõige levinumais märkides! Ent mulle tuli meelde lumi ja ma küsisin.

Mr. Dikshiti nägu lõi särama. Ta sirutas käe ette, kõverdas pöidla ja asus seletama.

«Iga sõrm on millegi sümbol. Sõrmed sümboliseerivad sinu keha ja vaimu kõiki jõude, kõiki komponente. Kui sa paned vastastikku ükshaaval, endamisi, kahe käe sõrmed, siis oled mobiliseerinud oma vaimu ja keha ja jääb üle veel sulgeda ring. Selleks puudutad sa põialde otstega oma ninaotsa. Ninaots on sinu keskpaik, sina oled maailm ja seepärast on ninaots maailma keskpaik.»

Kõik oli selge. Panin käed kokku, puudutasin, kummardasin ja lausisin «*Namaste!*». Mu jalad külmetasid lumes, üle Soome lahe jää hulkus lähemale urisevaid jääkarusid, pealage kõrvetas päike, kaenlaalused eritasid higi, eesti aedades küpsesid mustad sõstrad.

Õhtul, kui koju tulin, möödusin maja ees mängivatest poistest. Nad olid viie-kuueaastased. Maja oli uus, ümber selle ei kasvanud veel murugi, mullast paistsid ehitusprahi nimetud tükid. Poisid olid kokku tassunud kümmekond telliskivi. Ma ei küsinud nende käest midagi, ma ei pöördunud nende poole, ent kui neist möödusin, kuulsin neid arutamas, mis panna nimeks mängule, mida nad telliskivide abil mängisid. Variante ma ei teadnud, ma kuulsin lõpptulemust. Mängu nimeks sai «Taksi kirikusse viimine». Liftiga üles sõites meenus mulle, et vennapoeg (kuuene; valge nahk; teab, mis on lumi; veini ei joo; musti sõstraid pelgab) oli kevadel asunud jutte kirjutama. Jutte ma näinud ei ole. Ühe pealkiri oli «Sea lennutamine», teise pealkiri «Vana kuke uputamine».

Hindu trakteeritud maailmasüsteemi lihtsuse õpetuse mõju all koon-
dusid need kolm pealkirja minu ajus ühtseks. Need muutusid äkki minu
jaoks oma selguses, kolmkülsuses ja vääramatuses terminiteks, mille
ühendus oli salapärase ja aukartust äratav. Siga, kukk ja taksikoer väl-
jendasid kõike ja jätsid kõigile võimalusi. Filosoofia ragises mu peas, mu
hing oli täis hämmeldust ja lõpmatute üllatuste puhtaid aimdusi. Ma ei
olnud kunagi armastanud lugeda filosoofide teoseid, ma ei orienteerunud
nende peentes mõttenüanssides, ma ei teadnud iial, kas mõtlen mõnel
päeval enam spinozalikult või teisel päeval enam kirkegoorlikult, ma olin
vaimuülikuid kaua ignoreerinud, see nõudis tublisti jõudu, kuid ma sain
väärilise tasu. Ma polnud enam sümbol, ma olin natuke rohkem, poisid
olid sulgenud veel ühe ringi, ma tundsin oma mõtted ära, ma olin rahul.

Algas teine päev, veel kuumem, sinisem ja lämmatavam kui eelmine.
Algas juulikuu pühapäev, mil Tallinn on tühi ja alasti, täis tolmu ja läp-
punud õhku, mil Tallinn ei näe enam iseenda moodi välja, linn, millele
sobivad niisked jaanuari- või detsembrihämarused, linn, mille taevas
peaks olema puhas ja jahe ja ajuti mõne langeva sabatähga. Kuid hindu
sobis praegu siia, ta täitis linna, ta täitis selle oma tunnetega, oma soojuse-
aistingutega, mis olid minu omadest nii erinevad. Nad liikusid tänavail
mü kõrval, pikk uje Nataša, kerges suvekleidis, rahulik, leebe, õõtsuv, ja
mr. Dikshit, ülikonnas, lipsuga, ühegi higiaimduseta, värske ja kogenud.

Me sõitsime Kadriorgu, lossi, näitusele. Targa pruuni pilguga vaatas
hr. Dikshit vanu peekreid vitriinides, eesti uuemat graafikat, «Surma-
tantsu», raidpäid.

«Kas me võime minna?» küsis ta Nataša käest.

«Vaadake, härra Dikshit,» ütles Nataša, «imeilus väike skulptuur, ja
puudutas näpuga valget marmorit.

«Oo jaa! Mis seal üleval on?» küsis mister Dikshit.

Üleval ei olnud enam midagi.

«Kas me võime minna?» küsis väike härra.

Me võisime minna, kuid jäime seisma ukse ees, lõvide vahel.

«Härra Dikshit,» formuleerisin lõpuks küsimuse, mis mulle öösel ja
hommikul rahu ei andnud, «kas tervitust, käte ühendamist, puudutust,
seda rituaali tehakse enda või teiste jaoks?»

Kuidas välgatas ta silm! Kiire ja pikk oli ingliskeelne kõne, täpne ja
korduv ta žestikulatsioon. Me seisime seal kaua aega ja rääkisime. Ta
demonstreeris mulle ikka ja jälle seda, mida juba teadsin, ning ma esita-
sin oma küsimust neli korda, sõnastades seda uuesti ja uuesti. Ma ei
saanud vastust, kuid ma aimasin seda.

Jätsime jutu ja sõitsime tagasi. Narva maanteel koputas ta mulle õlale
ja kui pead pöörasin, küsis tagaistmelt:

«Millal te olete sündinud?»

«Detsembris,» vastasin.

«Mis kuupäeval?»

«Üheksandal,» vastasin.

«Oh! I see!» rõõgatas ta võidukalt. «Ma teadsin, et meil on midagi ühist!
Te olete talvel sündinud! See on väga hea! Tuleb talvel sündida! Üheksa
on hea number, väga hea.»

Naeratasin püüdlikult ja siis varjamatult. Me olime asunud teinetei-
sega tegelema, kumbki omaette, kumbki oma mõistuse, kavaluse ja koge-
muste abil. Seda ei saanud enam muuta ega peatada, see tegevus läks oma-
soodu edasi ja meie järgisime seda.

Siis loobusime autost ja lonkisime mööda vana all-linna. Minu murde-iga oli mind õnnistanud seiklustega, mis paljastasid mulle mitmeid varjatud õuesid, müüripragusid, läbikäike, trepikodasid. Näitasin neile kõike, mida teadsin. Täieliku sisemise ükskõiksusega suhtus mr. Dikshit faktidesse ja daatumitesse. Me olime selleski suhtes ühel nõul. Ma jätsin talle vabad käed muuseumidesse sisenemiseks või mittesisenemiseks ja ta ei köitnud neid ise. Ta kuulas, kui ma rääkisin mõnd lugu, ja vestles Natašaga, kui oli vajadus Natašaga vestelda. Äkki tormas ta ühest kangi-alusest sisse. Keset kitsast hoovi oli väike ümmargune lilleklump vastu-pidavate madalate linnalilledega.

«Kui ilus,» kummardus hindu ja puudutas ettevaatlikult sõrmeotsaga lille punaseid õielehti. Ta nägu oli harras ja leebe.

«Kas ma võin?» sirgus ta äkki. «Kas võib ühe lille võtta? On see keelatud? On see väga halb? Ma tahaksin väga üht lille võtta!» hüüdis ta kiiresti ja ma lubasin tal võtta ühe õie. Ta naksas selle ära, võttis enda kätte ja näitas meile. «Näete,» libistas ta sõrmega üle õielehe, «nagu velvet, kui pehme! Oh!» ütles ta.

Lill hindul näpus, jätkasime teekonda. Olin pisut väsinud, Natašal oli palav. Natukese aja pärast andis mr. Dikshit meile lille nuusutada. Ma juhtisin nad Dominiiklaste kloostri poole. Tuli minna üle midagiütleva tolmuse ja aukliku platsi, ning libiseda sisse väikesest tavalisest uksest. Ukse ees jooksis meile vastu valge pügatud puudel. Mr. Dikshit veetis temaga kolm minutit.

Nataša, kes oli Tallinnas ennegi olnud, sattus siia esimest korda. Uudis-himulikult uuris ta ristikäikude seintelt sedeleid ja skeeme. Vaiksed hallid müürid olid meid ümber piiranud, hämarad ruumid täis jahedust ja kangastusi. Kloostri õuele toodud pinkidest olid mõned asetatud müüri äärde varju. Istusin sinna ja toetasin selga. Õuekvadraat halli kivi raamis oli täiuslik. Roheline muru pehme ja sile, õuenurgas õitses ümmargune roosipõõsas, taevas vinetas ülal, oli vaikne ja rahulik. Mr. Dikshit istus mu kõrvale ja võttis kingad jalast. Nataša tuli pikkamisi trepiastmeist üles meie poole ja kutsus mr. Dikshit kaevu vaatama.

«Ei,» raputas too ägedalt pead. «Ma vaatan alla kaevu, aga kui ma ei näegi seal ennast, vaid kedagi teist?»

Nataša veenis teda, ta oli turistlikusse keskaega armunud, ta seletas, et selles kaevus pole vett.

«Ei,» ütles mr. Dikshit ja võttis sokid jalast. «Teie ütlete, et ei ole, aga kui mina vaatan ja äkki on? Oh, no!» Ta raputas pead ning sirutas jalad ette. Nataša ohkas kergelt ja istus meie kõrvale.

Me vaikisime ja puhkasime. Ent mr. Dikshit polnud väsinud ega kannatanud kuumuse all. Ilmselt enda peale mõeldes soovitas Nataša hindul minna alla, murule, ja kõndida seal paljajalu. Kuid härra ei teinud kuulmagi. «Käige murul paljajalu, siis kaob kogu kehast staatiline elekter ja te puhkate imeväärsest,» ajas Nataša oma asja. Kuid vanahärra ei võtnud vedu, ta ei tahtnud kaotada oma elektrist raasugi. Ta tahtis vestelda.

«Kui ma Tokio linnapea külaline olin,» ütles ta taskukalendrit lahti lüües, «siis vestlesime me sünnist.» Ta pöördus minu poole ja rääkis aasta parematest ja halvematest aegadest, kuupäevadest, numbritest, salajastest seostest, lihtsatest tõdedest. Meist jooksis mööda umbes kümneaastane poiss. Hr. Dikshit viipas talle naerulsui ja ütles mulle: «See noormees istub seal ja valvab. Tal on koolivaheaeg. Väga kasulik töö koolivaheajal!

Kuid ta ei saa reumat, tema selja taga on elektriline soojendaja.» Küla-line oli poisiga vestelnud.

Roosipõõsas öitses, nautisin tema trafaretset ilu. Õues liikus aeglaselt tasaseid turiste. Igaühe jaoks jätkus mr. Dikshitil pilku. Igaühe jaoks jätkus tal mõtteid ja ma ei aimanud neid.

Kui saabus esmaspäev, mr. Dikshiti kolmas ja viimane päev Tallinnas, veetsin sellegi koos tema ja ta tõlgi Natašaga. Ma ei mäleta täpselt, mis järjekorras me läbisime kirjandusloolisi paiku ja muid vaateobjekte. Tema briljandiga kuldsõrmus hiilgas tumedal nahal heledana.

Kui istusime ametlikul vastuvõtul, ümber laua kabinetis, ees kohvitassid ja limonaad, puistas ta õhku pikki tervituskõnesid. Ta rääkis tui-malt nagu kõnetoolis ja kohendas särgimansette. Nataša sosistas mulle, et õhtul oli mr. Dikshit kõik hotelli baarid läbi käinud, kõikmõeldavad letid ja joogikohad, ning küsinud igalt poolt mustsõstraveini. Nataša naeratas. Tundsin ennast süüdlasena. Päevad olid kadunud kiiresti, olin nad lask-nud mööda libiseda illusiooniga, et aega on palju, ent mr. Dikshit pidi õhtul ära sõitma ja mina siia jääma. Ma olin talle rääkinud paljust, oli see siis minu süü, et tema vaid mõne fakti külge end haakis?

Siis ütles mr. Dikshit:

«Kui ma olin Bombay ülikooli üliõpilane, kõneles mulle mu ajaloopro-fessor: «Ehk avaneb teil kunagi võimalus külastada neid väikesi rahvaid. Tehke siis seda!» Nende väikeste rahvaste all, selgitas külaline, mõtles professor leedulasi, lätlasi ja eestlasi.

Nüüd oli ta siin. Ta ütles paisuval häälel, et päevad Tallinnas jäävad talle unustamatuina meelde. Ta nägu oli närviline ja liikuv, pilk terane ja kindel. Ta oli endasse süvenenud ja seda ei kõigutanud teised. Pärast koosviibimist lahkusime. Mr. Dikshit, Nataša ja üks eesti kirjanik sõitsid Vabaõhumuuseumi vaatama.

Kell kuus ootasid neid hotelli ees. Kui kell sai veerand seitse, tulid nad, ent mitte liftist, vaid ettesõitnud autost. Nad olid alles tagasi jõudnud ja sööstsid üles kohvreid võtma. Ootasid hotelli ees, mul oli narr ja ametlik tunne, et jälle läheb kõik kuidagi untsu. Jälle närveldamised, sekeldu-sed, ei mingit lahkumisrahu ega sujuvaid sündmusi. See riivas mind sisi-malt.

Ent juba nad tulid. Rongi lahkumiseni jäi kakskümmend minutit. Panime kohvrid sisse, kuid mr. Dikshit kadus äkki. Nataša istus autosse. Seisin auto kõrval ja vaatasin ringi. Möödus mitu minutit. Siis märkasin teda saja meetri kaugusel suveniirikioski juures. Väike vanahärra oli teiste taha varjunud. Viipasid ja jooksin ta poole. Ta jooksis mulle vastu, vaimustusest äge.

Ta näitas mulle, et oli ostnud karbikese, kus lebasid väike pudel lõhna-öli ja väike seep, kõik Tallinnas tehtud. Rahulolevalt istus ta taha Nataša kõrvale ja sõitsime. Vaatasin kella ja rehkendasin, mis teha siis, kui manööverdavate kaubarongide pärast on tee vahepealt kinni ja tuleb ootama jääda. Sõita üle muru? Lennata? Kuulsin, et Nataša tegi härra Dikshitile leebes toonis etteheiteid. Siis mr. Dikshit röögatas:

«Vale! Meil pole mingit kartust! Minu ja mr. J. (ta mõtles mind) mag-neetiline jõud (*magnetic power*) hoiavad kinni selle rongi» (*we shall stop the train*)!

Ta oli võitja. Ta teadis minust kõik. Me võisime peatada kõik rongid. Ta oli lisanud oma tarkusele halli vanamehe, mustad sõstrad ja minu. Tal olid lõhnaöli ja seep. Ta teadis, mis selle kõigega peale hakata. Ta oli külastanud neid väikesi rahvaid, need olid olemas.

JAAK JÖERUUT